

מראי מקומות- עבודה זרה ח'

- (א) ר"א סבר לא ילפינן ממשה- כ' הריטב"א, "פי' לגבי יחיד, אבל לגבי צבור גמרינן, ולפיכך תקנו בתפילות שבח בתחלה ואח"כ שאלת צרכים".
- (ב) שאני משה דרב גוברי- פרש"י, דמעשיו גדולים, ולכן נאה לו לשבח ולהעדיף בשבחא של מלך מלכי המלכים, אבל לאחרים מחזי כיוהרא. וע' בתורת חיים שביאר באו"א, דמה שמספרין בכבוד ד' קודם שביקש ממנו, היינו כמו שמשבח למלך בשר ודם כדי שיעשה בקשתו. וזה אין שייך אצל הקב"ה, שיאמר אדם בדעתו שהוא יתברך ימלא בקשתו לפי שסיפר בשבחו תחלה, ועל דרך מה דאמרי' דהמעין בתפלתו יבא לידי כאב לב. אבל אצל משה אינו כן, אלא כיון דרב גוברי' שפיר יכול לתלות שאלתו במה שסיפר שבחו מעיקרא.
- (ג) וחכ"א לא כדברי זה ולא כדברי זה, אלא שואל אדם צרכיו בשומע תפלה. ע' בחי' הרשב"א על אגדות (ברכות לב.), שכ' שאין מחלוקת ר"א ור"י לענין עיקר נוסח שמו"ע, דזהו תפלת צבור, ודומה למשה רבנו דרב גוברי', ושפיר מתפלל הצבור לאחר שמשבח ד'. וכ' דבאמת הי' מקום להק', מהו כוונת הגמ' דחכמים אומרים לא כדברי זה ולא כדברי זה, הרי ודאי צריך להיות או השבח קודם התפלה או התפלה קודם השבח, וגם היכא דשואל לצרכיו בשומע תפלה, הרי הוא כבר הקדים השבח. אלא הביאור הוא דר"א ור"י פליגי ביחיד שבא לבקש צרכיו הצריכים לו בשעתו, אם יש לו חולה בתוך ביתו, או שצריך מזונות, או מחילה על חטא שבא לידו, ובזה נח' ר"א ור"י, האם מתפללים על צרכים אלו קודם שנותן שבח להקב"ה או אח"כ. אבל שניהם מודים שאין להתפלל על צרכיו פרטיים בתוך שמו"ע. וע"ז חולקים חכמים וס"ל דיכול אדם להתפלל על צרכיו פרטיים בתוך ברכת שומע תפלה, או בסוף כל ברכה וברכה.
- (ד) אר"י ברי' דר"ש ב"ש משמי' דרב, אע"פ שאמרו שואל אדם צרכיו וכו'- כ' הריטב"א בשם ר' יונה דודאי איכא נפק"מ לדינא בין מה שאמר ר"י ברי' דר"ש ב"ש משמי' דרב, ומה שאמר רחב"א משמי' דרב. וכ' דזה מוכח, דאם לא הי' שום חילוק ביניהם, הול"ל "וכן" אמר רחב"א. אלא ע"כ שיש חילוק ביניהם, והחילוק הוא דמר (ופי' ר' יונה בברכות דהיינו רחב"א) שרי אפי' באמצע הברכה, ומר שרי בסוף כל ברכה, ולא פליגי, אלא מר אמר חד ומר אמר חדא. ובחי' הר"ן כ' דמה שחידש ר' חייא בר אשי הוא שאין רשאי להמתין עד שומע תפלה, אלא צריך לאומרו בברכת החולים, אבל אם למעשה המתין, יכול להזכירו בברכת שומע תפלה גם לדידי'.
- (ה) אבל אם בא לומר אחר תפלתו אפי' כסדר יוה"כ אומר- כ' הריטב"א, "פי', בין קודם יהיו לרצון בין אחר כן, קודם שעקר רגליו".
- (ו) אבל יום תגלחת זקנו ובלוריתו- פרש"י שאין זמן קבוע לרבים, אלא כאו"א כשמגלח עושה יום איד. וכ' הריטב"א דאית דמפרשי דעל יום תגלחת של המלך קאי, דביום תגלחת של כאו"א אין עושים איד. אבל סיים דביום תגלחת של מלך אין עושים איד, ודי ביום לידתו וביום מיתתו לחוד, ויום תגלחת היינו של כאו"א.
- (ז) אוי לי בשביל שסרחתי וכו'- כ' הריטב"א, "תמהני, היאך טעה בסדר העולם אדם הראשון שהי' מלא חכמה כמלאך האלקים. ושמא מתוך חטאו וענויו נטרפה דעתו, ואין משיבין באגדה".
- (ח) קלנדא אסורה לכל היא- פרש"י דטעם האיסור הוא משום שיש לחוש שמא יביאו לרומי מה שהן קונין עכשיו להקריב בני רומי. והק' בגליון הש"ס, מהו האיסור בזה, הא הוי לפני דלפני, וקיי"ל דזה שרי, כדלקמן יד., והניח בקו'. וע' בריטב"א דגם הק' כן על רש"י, ולכן פי' באו"א, דבאמת אותן עיירות

ואיך יתירו משום איבה. אולם ע' בנקודות הכסף שם, שכ' דלק"מ קו' הט"ז, דהא מבואר במעשה דר' יצחק ברי' דר' משרשיא, דטעם האיסור הוא משום שמא ילך ויודה, וא"כ עכצ"ל דאסמכתא הוא, ועיקר האיסור משום דאזיל ומודה, ואיסור דאזיל ומודה מותר משום איבה [אולם ראייתו מעובדא דר' יצחק לכאור' יש לדחות לפי מסקנת הגמ' שם, דטעם דהעכו"ם הי' הולך ומודה הי' משום שהי' אדם חשוב, אבל בתוך י"ב חודש י"ל דכל האיסור הוא משום הפסוק, ורק לאחר י"ב חודש, אז כל האיסור הוא רק באדם חשוב, דאזיל ומודה. ואולי ס"ל להש"ך דכיון דבהה"א של הגמ' ע"כ גם בלא אדם חשוב הי' חשש שמא אזיל ומודה, וע"כ סבר הגמ' דזהו טעם האיסור, א"כ אינו מסתבר שחזר הגמ' מזה, וצ"ע].

(ב) דאדם חשוב הוא- כ' המאירי שי"א דלעולם אסור במקום אדם חשוב, אף לאחר י"ב חודש, אם עכ"פ הזכיר ההלולא. אולם הביא דיש חולקים ע"ז, וס"ל דאינו אסור א"כ הודה העכו"ם בפירוש ע"ז [ונק"ק, שהרי לכאור' אינו הורה עד שבא, וכיון שבא, הרי נמצא דעבר למפרע, וצ"ע].

(ג) אי מינן מלכי מינייכו אפרכו וכו'- פי' התורה חיים, משום דאי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד אתנו הכי. א"ו, משום דא"א ליעקב ועשו שיהיו שוין בגדולה, דכתי' ולאום מלאום יאמץ, כשזה קם זה נופל, ולכך אתנו הכי, דע"ז כשזה קם להיות מלך, זה נופל להיות רק איפרכו, דלא חשיב כמלך, וכשאידך קם להיות מלך, אידך נופל.

(ד) מרגלית ואבן טובה, איזה מהן יעשה בסיס לחבירו- הק' התורת חיים, מה שלחו לי' ואזלי כולי האי, לא הוה להו לשלוח אלא מילתא בתרייתא לחודא, אינך וס"ת, איזה מהן יעשה בסיס לחבירו'. ותי' דכך הי' כוונתן לשלוח, נהי דאתון מלכותא תקיפא וחשיבא כמרגליות, מ"מ אנן חשיבי טפי מדידכו, דהא פשיטא דלית מידי בעלמא דחשיבי כס"ת, ובתר ס"ת, החשוב ביותר בעולם הוא ישראל שקיבלוה, והרי הן כאינך גבי ס"ת, ובתר ישראל ליכא חשיבא בעולם כעמלק, דהיינו ארם, דהא יעקב ועשו אחים היו, ולהכי שתפינהו בהדיהו, והא בהא תליא, והרי אנחנו לגבי ישראל כאבן טוב לגבי אינך, נמצא דאתון יונואי לגבי דידן כמרגלית לגבי אבן טבא.

ג"כ עושין אותה האיד, אלא דאין עושין אותה אלא לכבוד בני רומי בלבד, ולא משום שהוא באמת יום איד שלהם. ובזה שואל הגמ' אם בכה"ג חיישינן שפלחו לע"ז ביום זה או לא. וע' בביאור הגר"א (יו"ד קל"ט, ל"ב) דכ' דשי' התוס' הוא דהיכא דידעי' ודאי שימכר להם, הוי כאילו מתחלה מכר להם, ואי"ז נחשב לפני דלפני. ושוב ציין לדברי רש"י כאן, ולכאור' כוונתו ליישב קו' הריטב"א ורעק"א.

(ט) קלנדא אסורה לכל היא- כ' התוס' רי"ד דלפי זה צריכין לומר דמה דתנינן לקמן (יא:) עיר שיש בה ע"ז, חוצה לה מותר, היינו כגון שלא היו משועבדין אותן שבחוץ לאותן שבפנים, דכל שאלת הגמ' דכאן הוא במשועבדין, אבל בשאין משועבדין, אפי' סמוכין מותרין.

(י) אלא אותו האיש לאפוקי מאי, לאו לאפוקי משעבדיו, ש"מ- יש להעיר, אם גם באיד קבוע של הצבור אין משעבדיו בכלל, למה צריך לחדש דגם באיד של יחיד הדין כן. וכ' הרמב"ן לקמן (יא:), דרבנותא היא, דה"א דרק באיד של הצבור, שכל העיר קבועין בו ויודעין בו, הן עצמן מזמנין צרכי תקרובת וצרכי עצמן זה לזה, אבל יום איד של יחיד, כיון שאין בני העיר זקוקין לו, א"כ המשועבדין שלו צריכין להזמין לו ומשתדלין בשבילו, ונמצא דאיכא הודאה לע"ז, קמ"ל דדוקא אותו האיש גופי'.

(יא) כל תלתין יומין בין א"ל מחמת הלולא וכו'- כ' הראב"ד פ"י, כיון דמי שאוכל עם הגוי במשתה שלו אסור דאורייתא הוא, תלתין יומין אחר המשתה אסור לאכול עמו, אבל לישא וליתן עמו מותר, דחששא דרבנן הוא שמא יקריב ממנו לע"ז או שמא יודה, ולא חיישינן אלא לאותו יום". משי"כ הראב"ד שהוא איסור דאורייתא, ע' בט"ז (יו"ד קנ"ב, א'), שהביא מה שנסתפק הדרישה בדין זה דאסור לאכול בחופת עכו"ם, האם הוא מותר במקום איבה. ותמה עליו הט"ז, הרי התורה ציותה בפירוש דטעם האיסור הוא משום פן תכרות ברית ליושב הארץ, וזנו אחרי אלוהיהן, אלמא דציווי התורה הוא גופא כדי שיהי' איבה ביניהם,

טו) ותחום שסומכין בה יעקר, וכו'- ע'
במהרש"א בסנהדרין (יד.) שפי' דהי' דרכם
לסמוך בשבת, כיון שהעם נקבצו בהעיר
בשבת. וא"כ, אם היו רוצים להציל העיר ע"י
מה שיסמכו חוץ לעיר, אותו התחום יעקר
[ומשמע דאף העיר שבתוך תחומה יחרב], ולכן כוון ריב"ב,
לסמוך בין תחומי ב' עיירות, שיהי' כ"א יכול
לומר דלא הי' הוא העיר הסומך (וע"ש עוד
מה שביאר למה עשה בין ב' הרים).

טז) ועשאוהו לגופו ככברה- פי' העיון יעקב
בסנהדרין (יד.), דהא דנקבוהו ככברה, אפשר
משום פעם א' מנע הלכה מפי תלמיד, כדאי'
בסנהדרין (צב.), דכל המונע הלכה מתלמיד
נקבוהו ככברה, וכת' וסביביו נשערה מאד.